

DE MIDDACHTER LAAN

[902 : 265 : 176.1 Quercus, Fagus (492)]

door

J. F. VAN OOSTEN SLINGELAND

De Eikenlaan.

Het archief van Middachten geeft geen uitsluitel omtrent de ouderdom van de Middachter Laan als weg. In het rijks-archief te Arnheim bevindt zich een kaart van 1629, waarop de weg nog niet staat aangegeven. Het is de „Nieuwe perfecte kaart van d'Yselstroom met een gedeelte van de Veluwe, waarin curieus naar de mate verthoont wort de inval van Graaf Hendrik van den Berg met zijn bijhebbende Spaanse en Keyzersche krijgsmacht, mitsgaders haar kwartieren, schansen en legerplaatsen". De kaart werd gedrukt te Amsterdam bij Claes Janszn. Vischer. (Alg. verz. nr 197).

De laatste oogst oktober 1956

Duidelijk lopen van Dieren uit twee wegen in westelijke richting, die oostelijk van Biljoen weer samen komen. Het zijn de bochtige Oude Arnhemse Weg en de Boerenweg, zoals deze op Middachten nog bekend zijn.

In het boekwerk „Gelderse Geschiedenissen" van Van Slichtenhorst is afgedrukt een kaart van „Syn Hoocheijts Wiltbaen tot Dieren, aangelegd in 1648 en 1649", waarop het tracé van de Middachter Laan staat aangeduid als heerstraat van Arnheim naar Zutphen. Ter hoogte van Avegoor sneed de afzetting van de wildbaan de weg, waartoe een poort in het raster was gemaakt. De heerstraat is getekend met beplanting.

Hieruit laat zich afleiden, dat de Allee jonger dan van 1628 en ouder dan van 1648 is. Al is het niet mogelijk het jaar van aanleg na te gaan, het is op grond van deze summier gegevens verklaarbaar, dat in het jaar 1767 de beplanting van deze weg als „een considerabele

partij extra swaare boomen" wordt geveld.

Uit vroeger jaren is geen bijzonderheid van deze eikenlaan bekend. In de collectie gravures, uitgegeven in de tijd dat Rhijnhard, 3e zoon van de

1e Graaf van Athlone, Heer van Middachten was. — 1721 tot 5.4.1747 — bevinden zich enige afbeeldingen waarop de „Grote Allee” voorkomt. Op deze gravures wordt de indruk gewekt van een forse laan.

Na Rhijnhard wordt zijn neef Frederik Willem, 4e Graaf van Athlone, zeer kort Heer van Middachten n.l. tot zijn overlijden in december 1747. In 1742 had hij Louisa Isabella Hermelina Baronesse van Wassenaer Duivenvoorden gehuwd. Uit dit huwelijk sproten drie kinderen, van wie de oudste Frederick Christiaan Reinoud, 1743—1808, 5e Graaf van Athlone, Heer van Middachten werd.

Nog maar kort na de eedsaflegging van deze Frederick in 1766, verschijnt in de Amsterdamsche Donderdagsche Courant, „den 17en September 1767”, de navolgende advertentie: „Word mits deezen bekend gemaakt, dat op Woensdag den 28 October 1767 in de herberg den Engel op de Steeg publicq zal worden verkogt een considerable partij extra swaare Eike Boomen, van ongeveer 1400 stuks, staande in de Allee of Laan bij den huize Middachten op de gemeene wegh van Arnhem na Zutphen; waar van de conditien 3 dagen voor de veilinge kunnen worden gezien ten Huize van den Heer en Mr. O. R. van Hemessen te Arnhem. Kennende de Gegadigdens verder onderrigtinge en aenwijzinge bekomen bij den Tuinman en Boschwaarders op voors. Huize Middachten”.

Blijkbaar heeft deze advertentie niet alleen in de Amsterdamse Courant gestaan, want op 11 augustus 1768 ontving Louis de Gast voor het doen plaatsen van de advertentie, in de Amsterdamse en Leidse couranten wegens de verkoping der bomen in de Grote Allee, f 18-7-0¹).

Hoewel de verkoop niet gegund werd, is het toch interessant de conditiën en opbrengst van deze veiling na te gaan, waartoe de aanwezige archivalia alle mogelijkheid bieden. De verkoop geschiedde bij inzet, hogen en toeslag. De inzet wordt geschreven onder een bord met guldens van 22 stuivers het stuk (10% kosten). Wie het hoogst geschreven had zou „den inzet en de eerste hooge” winnen. Iedere „hooge” was van een der „voorschreven” guldens; van het hooggeld kwam een vierde gedeelte aan de hoger. De hooggelden met een stuiver van iedere gulden moesten terstond bij de toeslag tegelijk met de onraadgelden worden betaald. Verkoper zou na de inzet en „hoogen” van de 40 percelen de partij in 4 massa's van 10 percelen verdelen, deze eveneens laten inzetten en daarop hogen, waarna tenslotte de partij in één massa zou worden ingezet en gehoogd.

Wat dit gebeurd, dan werden de 40 percelen, de 4 partijen en de massa toegeslagen. Verkoper hield het recht om zich na de toeslag gedurende drie uur te mogen beraden, in welke tijd van beraad de kopers hun bod gestand moesten doen. Na de toeslag stonden de bomen tot schade en bate van de kopers. Ook waren de kopers gehouden twee „sufficiente” borgen te stellen ten genoegen van verkoper; zo niet, dan zou het gekochte opnieuw worden „opgehangen” tot zijn schade, als het dan minder zou gelden dan bij zijn bod, terwijl de in gebreke staande koper niet zou profiteren van een meerdere opbrengst. De kopers hadden een voor die tijd gebruikelijke betalingstermijn van practisch een jaar, en wel tot 1 oktober 1768. De ruimingstermijn was gesteld op twee jaar. Wat na 1 oktober 1769 nog in de Allee zou worden gevonden, zou aan verkoper vervallen.

¹) Guldens, stuivers en penningen.

De Oproijlaan was blijkbaar kort tevoren gepland, want de conditie werd gesteld, dat de kopers er voor moesten zorgen, dat de omgehouden bomen de weg niet zouden belemmeren of de passage naar het Huis en bos verhinderen, danwel de jonge bomen in de Allee door een verkeerde vellingsrichting of onachtzaamheid zouden beschadigen. Ook moesten de kopers zorgen, dat de pachters van de aanliggende landen geen schade zouden ondervinden, doordat de bomen op hun landen zouden vallen of daarop bleven liggen. Tenslotte valt nog te vermelden de voorwaarde, dat de kopers verplicht waren de bomen met de wortel „uit te rooien" en de kuilen te dichten „op straffe" van betaling van 50 stuivers voor iedere zaagkuil.

Nadat de voorwaarden waren voorgelezen „ten huize van Gorseling Sminck in den Engel op de Middachter Steeg" is het eerste perceel, beginnende bij het smidshuis, groot 35 stuks gemerkt met nr 1, ingezet door de timmerman Aert van Leuwen voor f 450-0-0. Het resultaat van de veiling was, dat de 40 percelen tezamen f 11.199-0-0 opbrachten, de 4 massa's gezamenlijk f 12.690-0-0 en de massa totaal f 14.050-0-0. De massa was ingezet door Berend Alberts op f 13.320-0-0 en werd gehooft met f 200-0-0 en door Jan Willem Noortwijk gemijnd op 530-0-0.

Deze opbrengst echter kon blijkbaar „de waardije niet gelden", zodat de partij niet werd gegund. Voor dit geval had de verkoper zich gevrijwaard tegen de verplichting om „enig gewin of hooggeld" te betalen, slechts was er de toezegging van „een discretie in het gelagh". Zo staat dan ook in de rekening van het jaar 1767 deze uitgavenpost vermeld: „De verkoping van de Grote Allee op den 28sten October 1767 geen voortgang gehad hebbende is aan onkosten van dien aan de Heer Scholtus betaalt

	f 6- 0-0
In het gelagh	„ 6- 0-0
Den onderschout voor het afslaan	„ 3- 0-0
Voor het publiceren en affigieren der biljetten	„ 1-12-0
	<hr/>
	f 16-12-0"

Toch was de oude laan geen lang leven meer beschoren, want reeds de acte der houtverkoop van 9 november 1769 vermeldt o.a. „29 percelen eiken, zijnde een gedeelte van de Grote Allée. Deze 29 percelen telden 329 stuks eiken en brachten f 3678-0-0 op." Op 7 november 1770 werden 31 percelen met 340 eiken „ten verkoop geboden", deze gaven een opbrengst van f 3362-0-0. Bij de verkoop op 19 november 1771 werden 13 percelen aan de Zuidzijde en 13 aan de Noordzijde geveild; totaal 255 eiken, die f 3132-0-0 opbrachten. En weer werd er ingezet, gehooft en gemijnd op 19 november 1772. Er gingen toen 22 percelen met 220 eiken, staande aan de Zuidzijde, in andere handen over. Het lot van de laan was toen spoedig beslist, want de laatste 239 eiken werden op 18 november 1773 verkocht, die tezamen opbrachten f 4032-0-0.

Het besluit, om niet te gunnen op de 28ste oktober 1767 was dus verstandig gebleken. In de vijf jaren van 1769 tot 1773 was de gehele opbrengst voor de 1383 zware eiken f 17.251-0-0, hoger dus dan de destijds geboden f 14.050-0-0. De gemiddelde opbrengst van een eik bedroeg rond f 12-0-0.

Wagen wij een poging om de betekenis van deze getallen beter te

doen spreken, dan zou in de eerste plaats kunnen worden aangenomen, dat deze laan in 1640 geplant was met 20-jarige eikenheesters. Omstreeks 1770 zou dan de leeftijd dus 150 jaar zijn geweest. Nu biedt een andere eikenlaan enig houvast bij deze poging, en wel de huidige Smidsallee, die in 1870 werd geplant met ongeveer 20 jarige heesters. Deze laan werd in 1945 opgenomen, waarbij een gemiddelde doorsnede op borsthoogte van 41 cm en een gemiddelde lengte van 21 m werd gevonden. Nemen wij voor de oude Middachter Eikenlaan dezelfde groeiprestaties aan als van de Smidsallee, dan laten zich voor die oude eikenlaan een lengte berekenen van rond 24 m, een gemiddelde dikte op borsthoogte van 54 cm en een gemiddelde inhoud van ongeveer 2.5 m³ per boom. Bij een gemiddelde opbrengst van f 12-0-0 per eik, betekent dit een prijs van f 5-0-0 per m³ voor eiken-laanhout op stam.

Wat kon de Heer van Middachten met dit geld laten uitvoeren? Nog steeds vraagt het onderhoud van een landgoed veel arbeid en de loonkosten vormen de grootste post op de uitgavenrekening. In die tijd was dat in nog sterkere mate het geval en het is van betekenis te weten hoeveel mandagen met de opbrengst van een m³ eikenhout op stam van laan-kwaliteit konden worden bekostigd. Helaas vermelden de jaarstukken geen gespecificeerde loonopgaven. Veel, ja het meeste werk is aanbesteed en het overige staat vermeld als „verdiensten”.

Vergelijking met andere landgoederen geeft houvast en leert, dat het dagloon van een gewone arbeider 's zomers f 0-12-0, des winters f 0-10-0 bedroeg. Nemen wij veiligheidshalve een dagloon van f 0-12-0, dan is de waarde van één m³ eikenhout destijds ongeveer 8 mandagen geweest. Vergelijken wij deze uitslag met gegevens van 1955. Eén m³ eikenhout van soortgelijke kwaliteit kon op stam rond f 70 opbrengen. Het weekloon van een bosarbeider, inclusief 35% sociale lasten, bedroeg f 69,52, zodat in 1955 van één m³ eikenhout van de bedoelde kwaliteit, gedurende 5½ dag, een arbeider zou kunnen worden betaald.

Hieruit kunnen wij dus concluderen: hoeveel lager in geld uitgedrukt de prijs van eikenhout destijds ook is geweest, men kon er meer mandagen van bekostigen. Wij moeten derhalve constateren, dat dit soort eikenhout economisch in betekenis is afgenomen.

De „Grote Allee op de gemeene weg van Arnhem naar Zutphen voor het Huis Middachten”, had opgehouden te bestaan. Zware eiken waren gevallen, jonge beuken zouden worden geplant en uitgroeien tot een laan die de naam van dit landgoed tot over de landsgrenzen bekend zou maken.

De Beukenlaan.

Lang zou het niet stil blijven aan de grote weg, want na de velling volgde spoedig het diepspitten van de grond en het planten der jonge bomen. Hoewel er over de jaren 1769 t/m 1771 geen kasboeken in het archief aanwezig zijn, lijkt het toch zeer waarschijnlijk, dat reeds vóór 1771 spitwerk was verricht en betaald.

Het bewerken van de grond voor de nieuwe laan werd in percelen aanbesteed, wat de post van trekgeld ten bedrage van f 2-15-0 „van de aanbesteding op de Allee” eens te meer bevestigt. De vermelde betalingen waren aldus te rubriceren:

1771

naam	opp. in □ roeden	perceelsnr	prijs/roe	loon
Frederik Dikker	21	?	12	f 12-12-0
Herman Haverkamp	?	?	?	„ 14- 8-0
				<hr/> f 27- 0-0

1772

Lucas Vreriks	21	?	9	f 9- 9-0
Jan Grotenbreg	21	2	12	„ 12-12-0
Cornelis v. d. Berg	?	3	?	„ 11- 5-0
Gerrit Eliasz	21	?	14	„ 14-14-0
Anthonie Beumer	?	5	?	„ 13- 4-0
Barend Pieper	21	?	12	„ 12-12-0
Arend Verhaaf	21	7	10	„ 10-10-0
Rijndert Jansz.	21	8	8	„ 8- 8-0
Arend Verhaaf	?	9	?	„ 14-16-0
Hendrik Jansz.	24	?	9	„ 10-16-0
Barend v. Kerkhof	7½	?	25	„ 9- 7-8
				<hr/> f 127-13-8

Het totaal der vermelde oppervlakte is 157½ roe, waarvoor werd betaald f 88-8-8, waaruit volgt een gemiddelde prijs van 11¼ st. per roe. Deze berekening is gebaseerd op 8 van de 11 perc. met een loonsom van f 88-8-8, dat is 69% van de totale loonsom van f 127-13-8.

1773

naam	opp.	perceelsnr	prijs/roe	loon
Tymen v. d. Bosch	?	1	?	f 11-11-0
Wilgenhof	?	?	?	„ 9- 8-0
Arend Verhaaf	21	?	9	„ 9- 9-0
Jan Jansz.	?	4	?	„ 6-15-0
Klaas Brugman	17½	?	8	„ 7-17-0
Leendert Verhaaf	21	?	10	„ 10-10-0
Arend Verhaaf	18	?	10	„ 9- 0-0
Evert Dikker	19½	?	9	„ 8-15-8
Leendert Verhaaf	?	?	?	„ 4- 0-0
Barend Pieper	?	10	?	„ 7- 4-0
				<hr/> f 84- 9-8

Totaal der vermelde oppervlakte 97 roe, waarvoor werd betaald f 45-11-8, hetgeen betekent een prijs van 9½ st. per roe. Deze berekening steunt op gegevens van 5 van de 10 percelen en betreft een loonsom van f 45-11-8, dat is 54% van het totaal over dat jaar voor dit werk uitgegeven loon-bedrag.

1774

naam	opp.	perceelsnr	prijs/roe	loon
Evert Dikker	21	?	11	f 11-11-0
Gerrit Boekhorst	21	2	9	„ 9- 9-0
Wilgenhof	?	3	?	„ 15- 9-0
Klaas Brugman	?	4	?	„ 8- 2-0
Jurrien Bijlderman	?	5	?	„ 8- 0-0
Arend Verhaaf	20	6	?	„ 4- 0-0
Arend Verhaaf	21	7	9	„ 9- 9-0
Arend Verhaaf	21	?	10	„ 10-10-0
Tymen v. d. Bosch	?	9	?	„ 7- 4-0
Leendert Verhaaf	?	10	?	„ 4- 0-0
Arend Verhaaf	20	?	?	„ 8- 0-0
Abram Rijmsus	8 $\frac{1}{2}$?	11	„ 4-13-8
Willem Borger	?	?	8	„ 8- 8-0
Hendrik v. Dijk	6	?	11	„ 3- 6-0

f 112- 3-8

Over dit jaar is van 7 der percelen de grootte opgegeven en het is bekend, dat voor deze 118 $\frac{1}{2}$ roe f 56-18-8 werd betaald, dat is dus rond 50% van de gehele loonsom. De gemiddelde prijs per roe bedroeg ongeveer 9 $\frac{1}{2}$ st.

Deze opstellingen geven wel het totaal verloonde bedrag, maar helaas niet de juiste grootte van het daarvoor gespitte terrein. Toch kan hieruit wel worden afgeleid, dat deze gegevens niet het gehele grondwerk weergeven. Bij een totale lengte van de Middachter Allee van ongeveer 1400 m (ongeveer 350 roe), moesten zeker aan weerszijden 1 $\frac{1}{2}$ roe of wel rond 1000 roe in het geheel zijn gespit.

In totaal volgens het kasboek verloond f 351-7-8. Het riolen heeft over 21 percelen met 394 roe f 203-10-8 gekost, dat is rond f 0-10-0 per roe. Berekend over de gehele loonsom blijkt een oppervlakte van ongeveer 700 roe gespit. Er moet dus in 1771 en wellicht ook in 1770 reeds zijn gerioold.

Belangrijker is, dat uit de gegevens een gemiddelde prijs van dit spitwerk bekend is geworden van f 0-10-0 per roe. Het blijkt nu wel, dat dit riolen zwaar werk was, want voor 3-voet of 4-voet diep spitten, staat in het kasboek 3 of 4 stuivers per roe vermeld. In de Grote Allee is zeker ook 3 à 4 voet diep gerioold, maar voor het 2 $\frac{1}{2}$ à 3-voudige van de kosten van spitwerk van maagdelijke grond.

Het is aardig uit de overzichten te lezen, dat verschillende werklieden met nu nog in de streek bekende namen, toen op Middachten werkten. Arend Verhaaf neemt onder hen wel een eervolle plaats in. Maar ook Grotenberg, Pieper en Dikker zijn nu nog goed bekende namen, hoewel zij niet meer op de loonlijsten van het landgoed voorkomen.

Van het poten is geen exact gegeven bekend. Een enkele maal staat er een post vermeld „voor het poten op de Grote Allee”. Meestal wordt aan een bepaalde arbeider een loon betaald „wegens zijn verdiensten bij het poten”. Of dit dan betrekking heeft op planten van eikenhakhout op het Middachter Bosch of van beukenheesters op de Middachter Laan vermeldt de boekhouding niet.

Het is ook belangrijk, dat er geen uitgaven voorkomen wegens aankoop van beukenheesters. Blijkbaar kwam het jonge materiaal van eigen kwekerij of primitiever nog, uit jonge beplantingen in het bos.

De jonge laan werd goed verzorgd, want in 1776 werd al geplagd. Slechts bij een enkele uitgave, daarvoor gedaan staat als plaats genoemd „de Allee”. Soms staat vermeld plaggen op de nieuwe allee. Hoewel dit ook zou kunnen betreffen de Oprijlaan, nu nog als Nieuwe Allee bekend, — die immers in 1767 beschreven werd als een laan met jonge boompjes — menen wij, dat deze uitgaven toch de Middachter Laan betreffen omdat de oprijlaan toen minstens 9 jaar oud moet zijn geweest en wel niet meer vrij van onkruid werd gehouden.

Jaren gaan voorbij, aler weer enig bericht over de laan ons bereikt. Het is oktober 1848, als de Burgemeester van Rheden, op uitnodiging van de Gouverneur van Gelderland, aan Graaf Bentinck verzoekt de bomen langs de straatweg van de Steeg tot voorbij de Ellecomse Tol te willen laten opsnoeien. Als argumenten noemt hij de wenselijkheid, dat de weg beter zal kunnen opdrogen en het voorkomen van ongelukken bij avond en nacht.

De rentmeester de Ridder te Amerongen blijft nogal lauw onder dit verzoek en adviseert zijn principaal te antwoorden genegen te zijn om de bomen in de Allee van Middachten te bekwamer tijd te laten snoeien. Tevens vraagt hij zich af, of de heer van Biljoen ook een dergelijk verzoek zal hebben ontvangen en wat deze zal doen. Het verhaal vermeldt niet hoe deze zaak is afgelopen, maar in ieder geval blijkt, hoe dicht het bladerdak na 75 jaar wel was.

Het Tolhuis aan de Middachter Allee aan de Ellecomse kant omstreeks 1900

Aan de Ellecomse zijde van de laan stond een tolhuis, waar tot het einde van de 19e eeuw tol werd geheven. In november 1903 werd door de Ontvanger der registratie en domeinen te Arnhem het tolhuis met achterliggende grond bij inschrijving verkocht. Koper was Graaf Bentinck. Het tolhuis werd afgebroken, de bocht verruimd en Middachten verwierf een mooi perceel ter afronding van zijn bezit.

Inmiddels was de wegbeplanting van 1770 uitgegroeid tot een laan, die

wijd en zijd beroemd was geworden. Velen kunnen nu nog getuigen van de fabelachtige schoonheid. Het bijzonder dikke bladerdak der torenhoge beuken vermocht op zomerse dagen de indruk te wekken, dat men in een kathedraal vertoefde. De in de laan geplaatste banken noodden wel tot rusten, zij boden echter geen gelegenheid tot het lezen van een courant, daarvoor was de laan te donker, naar men zeide! Overigens behoeft het niet te verbazen, dat het bladerdak zo dicht was, als men weet dat de laan in nauw verband op zeer goede grond, zogenaamde boekegrond, was geplant.

De bomen stonden in vier rijen, twee ter weerszijden van de weg. De afstand van de rijen was even groot als de onderlinge afstand van de bomen in de rij, en wel één Rijnlandse roe, dat is 3,78 m. De plantwijze in elk der beide rijen aan iedere zijde van de weg, was onderling verspringend, zodat de bomen in driehoeksverband stonden. Om te voorkomen, dat men met een voertuig tussen de beuken zou rijden, was op enkele plaatsen een beuk tussen de rijen geplant.

Hoe groot de schoonheid van de laan ook was, het was niet vanzelfsprekend, dat iedereen haar zou ontzien. Niet dan met moeite konden de autoriteiten er toe worden gebracht de gasleiding van Velp naar Dieren langs de spoorlijn te leggen, in plaats van door de Allee. Maar toen eenmaal een elektrische kabel door de laan moest worden gelegd, bleek het onmogelijk dit op andere wijze te doen, dan met een kabeltracé pal langs de bomen in de zuidelijke binnenrij.

Zonder voorkennis, laat staan instemming, van de eigenaar, werd dit werk op een kwade dag begonnen. Het verhaal gaat, dat de toenmalige rentmeester Ruys, dit werk eerst zag op weg naar het station te Dieren. Was zijn reis naar Berlijn niet zo dringend geweest, hij had misschien meer kunnen doen dan telegrafisch protesteren. Dit protest had tenminste tot gevolg, dat tussen de Oprijlaan en De Steeg, de kabel op grotere afstand van de bomen werd gelegd. De gevolgen van deze kabellegging bleven echter niet uit. Vele bomen, waarvan de belangrijkste wortels waren doorgehakt, stierven een ontijdige dood en moesten worden geroid.

Dat dit werk grote deining heeft veroorzaakt bewijst, dat de Middachter Allee zich in veler bewondering verheugde. Ruys schreef een ingezonden stuk in de courant en legde daarin uit, dat de onvergeeflijk roekeloze wijze waarop de kabel was gelegd, gevoegd bij de droge zomer van 1921, in 1923 abnormaal veel beuken in de laan had doen sterven, zodat hij zich genoodzaakt had gezien tamelijk veel bomen op te ruimen. Hij schijnt een profeet te zijn door zijn toevoeging, dat dit maltraiteren er wel de oorzaak van zal worden, dat binnen enige tientallen van jaren de schone Middachter Allee tot het verleden zal behoren. Maar hij richtte er het streven op, deze debacle zo lang mogelijk te verschuiven.

Hoe onbesuisd een oordeel kon zijn en hoe weinig begrip men van de zorgen van de eigenaar om deze laan wel kon hebben, bewijst „de Prins” van 16 februari 1924, die op zijn voorpagina twee foto's afdruckt: „de Middachter Allee nog ongeschonden” en „de slopers aan het werk”. Deze laatste foto toont o.a. Hendrik Beumer, die bezig is een beukenstomp te rooien. Typerend is het onderschrift:

Bedroevend

„Dit woord zal zeker ieder uitspreken die op een wandeling van de Steeg naar Ellecom onze Middachter Allee zal aanschouwen en ontdekken zal, wat daar is geschied! Onze beroemde Middachter Allee is jammerlijk geschonden en voor jaren bedorven. De eeuwenoude bomen, hun trotsche kruinen ten hemel heffend, vormden een aaneen gesloten koepeldak van zeker minstens een half uur lang. Deze prachtige laan is men gedurende de laatste weken aan het verminken. Men noemt dit uitdunnen van oude bomen, die gevaar opleveren. Ons inziens zou de Vereniging tot behoud van Natuurschoon hier ogenblikkelijk ter hulp geroepen moeten worden!”

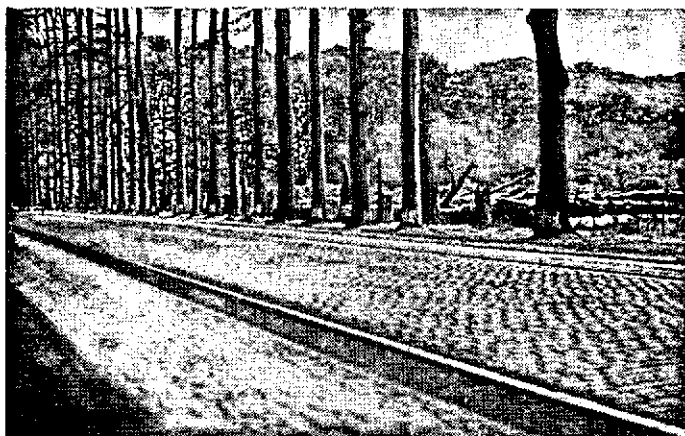
De aandacht was op de Middachter Allee gevallen, ook van wetenschappelijke zijde. Hesselink, directeur van het Rijksbosbouwproefstation doet in het Landbouwkundig Tijdschrift van juli-augustus 1924 enige mededelingen aangaande de Middachter Allee. Hij heeft de Allee opgemeten en vond, dat de hoogte varieerde van 40—42 m. De gemiddelde dikte der bomen op borsthoogte bleek, zowel in de rij, als voor de rijen onderling, sterk uiteen te lopen. Hij vond voor de buitenrij aan de Noordzijde 55 cm, voor de buitenrij aan de Zuidzijde 71 cm, terwijl dit gegeven voor de binnenrij aan de Noordzijde 62 cm bedroeg. De binnenrij aan de Zuidzijde vertoonde reeds zoveel open plaatsen, dat hij daaraan geen meting verrichtte.

Vóór deze publicatie had Hesselink mededeling over zijn onderzoek gedaan in de voorjaars-vergadering van de Nederlandsche Boschbouwvereniging. Het gevolg was een brief aan Graaf Bentinck om uitdrukking te geven aan de grote waardering voor wat de eigenaar deed om deze beroemde beplanting te behouden en te bedanken voor dit voortdurend streven, ondanks de vele factoren die de laatste jaren haar vernietiging in de hand werkten.

Dit oordeel staat wel in schrill contrast met het gekrakeel in de pers en het is begrijpelijk, dat deze brief de eigenaar aangenaam heeft getroffen. „Waar zo vaak op ongunstige wijze over de behandeling van de laan kritiek wordt uitgeoefend, is het voor mij een bijzondere voldoening een woord van waardering van een zo deskundige vereniging als de Uwe te mogen ontvangen”, schrijft Graaf Bentinck ten antwoord.

Hoezeer de Allee ook was achteruitgegaan geen mens had kunnen denken, dat deze laan eens als slachtoffer van de oorlog zou vallen. Hoe kort deze gebeurtenissen ook nog achter ons liggen en hoe weinig zij ook tot het gebied der geschiedenis zijn te rekenen, het ware onjuist niet vast te leggen, dat op het einde van de oorlog speciale Duitse vernietigings-troepen enige honderden beuken hebben opgeblazen. Op 5 april 1945 begon de vandalen-arbeid en werden tussen Oprijlaan en zijweg naar de moestuin de beide binnenrijen opgeblazen. De weg heette versperd. Op 10 april en volgende dagen ging de arbeid — als tijdverdrijf voor die troepen — voort en werd aan de Steegse kant de zuidelijke buitenrij opgeblazen en over het belendende weiland geworpen.

Bij de bevrijding werd de zogenaamde versperring in zeer korte tijd met bulldozers opgeruimd. Na de bevrijding volgde het verwijderen van het beschadigde hout, dat met de stobben der vernielde bomen in massa's tot brandhout werd opgewerkt, waaraan in die nooddriftige tijden grote behoefte bestond.

Beeld van de vernieling in april 1945

De laan was echter onherstelbaar beschadigd en het was duidelijk, dat de westelijke helft ten dode was gedoemd. In het winterseizoen 1945—1946 gaf het Staatsbosbeheer dan ook last tot velling van 160 beuken uit het beschadigde deel van de Middachter Allee. Een jaar later werden 131 beuken, de beide buitenrijen tussen Oprijlaan en zijweg naar de moestuin, geveld. Het waren zeer zware bomen die tezamen 720 m^3 werkhout opleverden. De verkoop geschiedde onderhands als in 1946. De prijzen waren van staatswege vastgesteld volgens de prijsbeschikking inlands hout 1946.

Gezien de grote vraag naar hout in het algemeen, was het niet moeilijk om het hout te verkopen, wel om de geschikte kopers te vinden. Zo werd het hout in 1947 aan twaalf verschillende houthandelaren verkocht, die veelal vanverre het hout hier hadden gezocht. De gemiddelde prijs bedroeg voor dit zware hout ongeveer f 60 per m^3 lg. In arbeid uitgedrukt betekende deze prijs per m^3 een opbrengst, waarvan per ultimo 1946 $8\frac{1}{2}$ mandag konden worden bekostigd.

In 1947—1948 werd het resterende gedeelte van de laan van slechte exemplaren gezuiverd. Hierbij was een buitengewoon mooie beuk, op de hoek van de Middachter Laan met de zijlaan naar het kerkhof, die bij een matige wind was omgewaaid. Toch was deze boom gaaf en werd er 10.030 m^3 werkhout aan gemeten. Het was een zuil van 20,5 m lengte en 75 cm dikte, waarop een kroon met bijkans één m^3 werkhout.

Inmiddels waren de plannen voor herplant van de westelijke helft ter hand genomen. Bij de voorbereiding verzocht de Rijkswaterstaat de nieuwe beplanting aan te passen aan het genormaliseerde dwarsprofiel van de rijksweg, waartoe nu gelegenheid bestond. Overigens betekende dit verzoek, dat de bomen aan weerszijden slechts één meter meer uit het hart van de weg zouden moeten worden geplaatst. Ook gaf de Waterstaat de wens te kennen nu tot aanleg van rijwielpaden achter de bomen over te gaan, waartoe deze Dienst de daarvoor nodige grond wilde aankopen.

Het contact met de Waterstaat heeft er uiteindelijk toe geleid, dat de grond van de Middachter Laan met de overgebleven bomen aan de Staat is overgedragen. Op 9 september 1949 werd de acte getekend, waardoor

de Middachter Laan had opgehouden een laan van het landgoed Middachten te zijn.

Moge de derde Middachter Laan uitgroeien tot een laan van even voorname pracht als zijn voorgangers, tot ere van deze streek en van het Huis, dat sedert eeuwen zijn naam aan de laan heeft gegeven!

Illustraties (toegevoegd aan het oorspronkelijk aan Graaf Bentinck in 1955 aangeboden verslag, ter gelegenheid van zijn 75ste verjaardag).

1. Reproductie van het gedeelte betreffende Middachten van de kaart van Isaac Geelkerck, weergevende de Ysel van Ysseloord tot Deventer. (Archief Rekenkamer nr 76), 1670.
2. Gezicht door de grote Allée en weg langs Kruisboom te zien. (2e kwart 18e eeuw).
3. Advertentie in de Amsterdamse Courant van 17.9.1767.
4. Het tolhuis onder Ellecom, omstreeks 1900.
5. De Middachter Laan, gezien naar het Westen, omstreeks 1925.
6. De Middachter Laan, gezien naar het Oosten, omstreeks 1925.
7. Twee beelden van de vernieling in april 1945.
8. Het bord, dat in 1945 bij de ingang van de laan aan de Steegse kant werd geplaatst.
(Hiervan werden opgenomen de nrs 4 en 7, alsmede „de laatste oogst” van 1956).

Bronnen.

- I Archief Middachten.
- II Genealogie van het Geslacht van Reede.

Literatuur.

- a. A. van Slichtenhorst : XIV boeken van de Gelderse geschiedenissen.
 - b. J. G. Frederiks : Middachten. Gelderse Volksalmanak 1875.
 - c. S. G. van Geuns : De Middachter Allée, Gelderse Volksalmanak 1947.
-